
Familia de preoți Pop din Rebrișoara (jud. Bistrița-Năsăud)

Elisabeta SCURTU

Cuvinte cheie: familie de preoți din Rebrișoara, ținutul Năsăudului, genealogie, biserică.

Mots-clés : famille des prêtres de Rebrișoara, Comté de Năsăud, généalogie, église.

Localitatea Rebrișoara este așezată în bazinul superior al Someșului Mare, fiind străjuită de o parte și de alta de dealuri și culmi montane. De-a lungul timpului a împărțit soarta celorlalte sate din Țara Năsăudului. Adoptarea greco-catolicismului în zonă a avut un drum sinuos, până după mijlocul secolului al XVIII-lea, îngreunat de implicarea sașilor bistrițeni, de tulburările religioase și chiar de împotrivirea sătenilor. Înființarea graniței militare a fost factorul determinant care a înclinat balanța decisiv în favoarea uniților, iar un rol important în consolidarea acestei confesiuni l-a avut Vicariatul Rodnei. Drepturile, beneficiile și scutirile acordate preoților uniți, chiar dacă unele dintre ele au fost greu recunoscute, au făcut din preoție o „profesie” râvnită. Drept urmare, starea materială alături de alți factori, precum pregătirea intelectuală a slujitorilor, implicarea comunității în numirea preoților ori prestigiul de care se bucurau aceștia au dus la întemeierea și continuitatea unor familii de preoți.

La începutul secolului al XVIII-lea, credincioșii din Rebrișoara dispuneau de două biserici de lemn, una ridicată în centrul satului și alta pe Gersa. În aceste lăcașe slujeau în 1733 șase preoți: Vasile Purșuca, Lazăr al popii Andrei, preotul Gavrilă împreună cu Dumitru și Petru, cei doi fii ai săi și Vasile Vălean¹. Cea mai cunoscută familie de preoți greco-catolici din Rebrișoara a fost familia Pop. Din păcate nu-l putem identifica pe primul slujitor, acesta regăsindu-se probabil printre preoții amintiți mai devreme, iar studiul nostru începe cu unul dintre urmașii săi, **Vasile al popii**. Familia acestuia a fost menționată în documente, la 16 noiembrie 1745, când episcopul Petru Pavel Aron l-a informat pe primarul Bistriței despre nemulțumirile slujitorilor din Rebrișoara care erau supuși la dări de către săteni. Cu acest prilej aflăm că preotul era văduv și trăia sub același acoperiș cu cei doi fii, Ignat care era diacon, iar Ion laic². În același context, la 4 iunie 1746, au fost amintiți din nou în împrejurările în care sătenii au încercat să-l supună la dări pe cel de-al doilea fiu al preotului care se opunea, fiind sprijinit chiar de protopop³. La 18 octombrie același an, episcopul unit a insistat pentru cauza diaconului Ignat din Rebrișoara care s-a plâns că fratele său era impozitat⁴. Problema scutirii celui de-al treilea membru al familiei a stârnit nemulțumiri printre rebrișoreni, care l-au determinat în cele din urmă să plătească dările cuvenite. Printr-o scrisoare din 20 februarie 1755, trei locuitori din comună au raportat magistratului că, în ciuda încercărilor lor, protopopul a intervenit în favoarea familiei preotului și i-a amenințat pe credincioși că „dacă satul nu va vedea să plătească contribuția pentru Ion al popii, satul va fi excomunicat”⁵. Mai departe, aceștia au amintit că de la întâmplarea în cauză protopopul nu

1 Virgil Șotropa, *Două tablouri istorico-statistice din anii 1714 și 1733 privitoare la preoții români din valea Someșului*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1940, nr. 28, p. 22.

2 Idem, Alexandru Ciplea, *Documente bisericești*, în AS, 1925, nr. 2, pp. 23-24.

3 Ibidem, pp. 26-27.

4 Ibidem, pp. 28-29.

5 Virgil Șotropa, *Revolta Districtului năsăudean*, în AS, 1937, nr. 22, p. 33.

a vrut să-i mai cunune, spunându-le: „mergeți la sași, ei vă sunt de acu înainte popi, lăsați să vă cunune”⁶. Conflictul dintre familia preotului și săteni era mai amplu, aceștia din urmă acuzându-l pe parohul Vasile că a dat bani superiorilor bisericești ca să fie susținut, încât dacă acesta „ar da sumele dăruite în contribuție, i-ar rămâne peste impozitele ce datorește și bani de prisos”⁷.

Următorul preot din această familie a fost **Ignat Pop**, după cum arată ancheta din 1761, șirul slujitorilor uniți începând cu Ignat și continuând cu Iftode, Dumitru, Grigore, Petru, Doroftei și Vasile al popii⁸. Deși în ancheta amintită se menționează că Ignat era preot, însemnarea unei Evanghelii, aflată în biserica de pe Gersa, pare să contrazică acest fapt, precizându-se că „Această scrisoare s-a făcut de noi preoții din Rebrișoara, de față fiind toți: popa Dumitru, diacon Ignat, popa Gersei, popa Simion, popa Vasile, mensa făurar în 25 de zile 1765”⁹. Cert este că preotul Ignat sau Natu Pop, cum a rămas în conștiința locală, și-a început slujirea din funcția de diacon. Despre activitatea sa mai știm că a deținut funcția de jurat al scaunului protopopesesc vreme de 16 ani, fiind prețuit de protopopii Atanasiu Anton și Anton Nasodi¹⁰. Ca preot a slujit în localitate până la începutul secolului al XIX-lea.

Înainte de a-l cunoaște pe cel de-al treilea slujitor din această familie, amintim o tradiție a locului, neconfirmată de documente, care spune că Ion, cel de-al doilea fecior al popii Vasile, ar fi avut un fiu care a ajuns preot pe Gruș, dar care la un moment dat s-a spânzurat¹¹.

Preotul Natu Pop a avut patru copii: Grigore, Iosif, Petre și o fată, Tavifta¹². Dintre aceștia, tânărul **Grigore Pop** a fost trimis la Blaj pentru a deveni preot, la comanda regimentului, în noiembrie 1810¹³. După studii a fost numit catihet la compania a VIII-a între 1818-1851, iar între 1850-1865 catihet la școala normală și la gimnaziul din Năsăud, în aceeași perioadă fiind și asesor vicarial¹⁴, funcții pe care le-a îndeplinit simultan cu slujirea în parohia Rebrișoarei. A fost un preot bine instruit, interesat de educație și de prestigiul zonei, așa după cum arată și cererea sa din 11 iulie 1850, întocmită alături de vicarul Macedon Pop în numele preoților din regimentul militar, prin care a solicitat reclădirea Institutului militar din Năsăud, incendiat și distrus în 1849 de către rebelii maghiari¹⁵. Totuși, preocupările sale privind veniturile materiale și dese neînțelegeri cu alți preoți, printre care și cu fiul său, ori cu sătenii pe această temă, i-au atribuit eticheta de avar și „sac fără fund”.

Primele divergențe pe acest subiect au apărut încă de la începutul slujirii sale, fiind în conflict cu preotul Ioan Mureșan. Acesta din urmă a fost capelanul lui Natu Pop, însă după întoarcerea lui Grigore de la studii, care l-a înlocuit pe tatăl său în 1818, s-a stabilit ca cei doi preoți să împartă pământurile parohiale și satul în două, iar slujirea la biserică să se facă cu schimbul¹⁶. Această înțelegere a durat până în 1825, când în urma unor conflicte vicarul l-a desemnat pe Grigore Pop să slujească în biserica din sat, iar Ioan Mureșan în cea de pe Gersa, veniturile urmând să fie împărțite mai departe ca până atunci. În 1834, preotul Mureșan s-a plâns din nou de comportamentul colegului său care a acaparat pământurile cele mai bune și 88 de case din partea sa de popor. Înfățișați din nou înaintea vicarului, acesta l-a numit pe Grigore Pop ca paroh, iar pe Ioan Mureșan capelan, prin urmare cel din urmă trebuia să fie ascultător și supus parohului. După rânduiala firească funcțiile ar fi trebuit acordate invers, fapt pentru care Mureșan remarcă cu amărăciune mai târziu că i-a luat „puterea cu puterea vicărașiei” și „s-au înturnat toate îndărăt, fiul peste tatăl său și ucenicul peste dascălul său”¹⁷. Tensiunea dintre cei doi slujitori poate fi remarcată și din felul în care Ioan Mureșan îl caracteriza pe celălalt, ca fiind „pătruns de tăt până la ficați de patima lăcomiei” și „plin de iuțime, cu râvnă de izbândă, groaznic și acru la cătare, greu la vorbă, minteni blastămă, ocărăște și afurisește oamenii”¹⁸.

6 *Ibidem*.

7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*.

9 Leon Muthi, *Rebrișoara, mărturii pentru eternitate*, Cluj-Napoca, Editura Nereamia Napocae, 2004, p. 288.

10 Ștefan Buzilă, *Protopopii și vicarii Năsăudului*, în *AS*, 1940, nr. 27, p. 263.

11 Leon Muthi, *op. cit.*, p. 288.

12 *ANBN*, Fond *Emil Precup*, dosar 3, f. 115 v.

13 Macedon Pop, *Vicarii năsăudeni*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2014, p. 63.

14 Leon Muthi, *op. cit.*, p. 289.

15 Virgil Șotropa, *Contribuții la istoria școalelor năsăudene*, în *AS*, 1929, nr. 11, p. 10.

16 *ANBN*, Fond *Emil Precup*, dosar 3, ff. 107-111.

17 *Ibidem*, f. 114.

18 *Ibidem*, f. 115.

Nici relația parohului cu credincioșii nu a fost mai bună, căci a fost acuzat, după cum vom vedea mai departe, că pretindea stole¹⁹ neobișnuit de mari, avea un comportament necorespunzător cu funcția deținută, era neglijent față de credincioși și parohie, iar cât despre viața privată, după cum sugera un cunoscut al familiei, pe „preoteasa sa adesea o învinețește cu bătaia, nu apucă a se desvineți și iarăși o melestuește, așa încât strigă tulvai, săriți vecini că mă omoară”²⁰. Despre acestea a mărturisit mai târziu chiar și fiul preotului Grigore, Ștefan Pop.

Grigore Pop și soția sa Iftenia au avut șase copii: Maria, Ana, Ștefan, Raveca, Leon și Ludovica²¹. Pe cei doi feciori i-a apropiat de funcțiile bisericești, pe Ștefan l-a trimis la Blaj ca să-i urmeze la preoție, iar pe Leon l-a susținut să ajungă cantor.

Preotul **Ștefan Pop** s-a născut în 1822. După studiile elementare și cele teologice a fost hirotonit ca preot și pregătit pentru credincioșii din Rebra, însă pentru că acolo era dorit Ioachim Pavelea din Salva, a fost numit cooperador în parohia tatălui său. Această decizie a fost urmată de nenumărate certuri care au marcat din păcate întreaga comunitate²².

În general, neînțelegerile își aveau originea în administrarea și împărțirea veniturilor parohiale. La 3 martie 1853, Grigore Pop a scris Vicariatului, amintind despre rânduile existente între preoții anteriori, dorind aplicarea terțialității între el și fiul său, conform căreia veniturile erau împărțite în trei părți, dintre care parohului îi reveneau două, iar capelanului o parte. Ca argument susținea că Ștefan nu avea copii, pe când parohul trebuia să aibă grijă de preoteasa bolnavă, avea doi prunci neașezați, a fost jefuit, gospodăria i-a fost arsă în timpul evenimentelor din 1848 și prin urmare era plin de datorii²³. Ca răspuns, Ștefan Pop a arătat, în 18 aprilie același an, că tatăl său l-a nedreptățit de nenumărate ori și nu numai pe el, ci fiind angrenat în mai multe procese cu alți membri ai familiei, cu frații, ginerii și chiar cu fetele sale, demonstra încă o dată că nu era „iubitoriu de fericirea rudeniilor sale”. Tânărul a istorisit toate încercările la care a fost supus încă din copilărie: „pus ca prunc păstor la oi, de unde numai pronia cea dumnezeiască m-a tras a fugi la școlele Năseudului și Prea onorat reposat vicariu Marian m-a primit ca discipol”²⁴. Fiind elev și apoi teolog, tatăl său nu l-a ajutat material deloc, iar după absolvire în loc să-l susțină să slujească în parohie l-a trimis la oi ca să sporească averea familiei. Nici după căsătorie nu i-a fost mai ușor, fiind nevoit să facă și acest pas, în iulie 1850, la presiunea părinților, moment despre care a relatat următoarele: „sciind pe mama cam dedată spre beutura de vinars și nesuferitoare de om strein în casă, pe tatel meu om aspru și cu fire cu totul necăjitoare și ciudată, n-am vrut a me căsători și în vreo 3 rânduri m-am cerut să me lase la civil (...) Pentru că mama fiind învățată în beție a da multe din casă pentru beutura și dacă o avea noră a dice tăți că dă nora sa”²⁵. Așa după cum s-a prevăzut, traiul tinerilor în casa părinților a fost presărat cu multe scandaluri. Ele au început chiar când și-a prezentat soția părinților, iar mama sa i s-a adresat astfel de față cu viitoarea noră: „de ce me-ai adus fleandura și ciganca asta în casa mea?”²⁶. În cuprinsul scrisorii a relatat mai multe episoade din viața de zi cu zi, cum părinții i-au luat hainele de sărbătoare și a fost silit să lucreze și să slujească doar cu un rând de haine, pe care soția i le spăla după ce se întorcea de la câmp ca să-i fie curate pentru a doua zi, cum soția era alungată de soacră pe la vecini, iar când i s-au rupt cizmele tânărul a fost silit să ceară bani de la socri ca să plătească reparația lor, fiindcă tatăl său n-a vrut să-i dea. Neînțelegeri existau și din cauza veniturilor bisericești, de la bani, de la fuioarele de lână pe care le primeau cu prilejul „umblatului” cu crucea, de la prescuri sau de la pământul parohial. Totul a culminat cu alungarea tinerilor din casă pe motiv că ar fi furat niște haine, perne și niște cingeață, că au spart lacătele pe care parohul le avea la pivniță și au umblat la băutura. Rămăși fără

19 Stola sau „plata patrafirului” reprezenta venitul de bază al preoților și însuma taxele percepute de la enoriași pentru cununii, botezuri, înmormântări, parastase, sfeștani, umblatul cu crucea la Bobotează etc. ANBN, Fond Vicariatul Rodnei, dosar 200, f. 37.

20 ANBN, Fond Emil Precup, dosar 3, f. 115.

21 ANBN, Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă, registrul 979, ff. 78-79.

22 Pentru o prezentare mai în detaliu a relațiilor dintre slujitorii din Rebrisoara în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, vezi și Mirela Andrei, *În granița Imperiului, Vicariatul greco-catolic al Rodnei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Argonaut, 2006, pp. 218-230.

23 ANBN, Fond Vicariatul Rodnei, dosar 74, ff. 23-24.

24 *Ibidem*, dosar 51, ff. 18-25.

25 *Ibidem*.

26 *Ibidem*.

locuință au fost trimiși să stea în moara de pe Vale, având datoria să slujească la acea parte de credincioși, iar ca venit i-a dat câteva pământuri și o purcelușă de cinci săptămâni „plină de rapor și de bube”, după cum a spus capelanul, în contrast cu averea părintelui care avea „oi peste 100 numai cu lapte, fără sterpe, 4 boi vrednici peste 400 fl., 5 cai, 2 vaci și viței și mulți porci”²⁷. Nici acolo însă cuplul n-a putut să trăiască în liniște, pentru că părintele le-a cerut să plece, altfel va dărâma casa. În încheiere, tânărul a cerut să rămână mai departe rânduiala de până atunci a împărțirii veniturilor, adică pe jumătate, rugându-se de vicar să stăruiască pe lângă tatăl său să-i mai cedeze ceva din pământuri și din averea mișcătoare²⁸.

În fața unei situații atât de disperate, Vicariatul a răspuns, la 20 august 1853, hotărând în favoarea tânărului²⁹. De asemenea, pentru că s-a luat în vedere și s-a verificat starea materială precară pe care o avea capelanul, a „demandat” parohului ca să-i dea din grădină o porțiune pentru curte și ca să poată cultiva niște legume, subliniind că „și alți frați preoți dau fiilor sei capelani și din sesiunea patrimonială așa cât aceștia sunt centeniți se-i deie asemenea și din aciasta bater a treia parte, care toți părinții cu feciori facu”³⁰. Vicariatul a dat totodată asigurări că va veghea ca toate hotărârile sale să fie îndeplinite.

Chiar și cu atâta implicare în împăcarea celor doi slujitori, conflictul era departe de a fi aplanat, izbugnind mai puternic în 1856. În intervalul acesta, preotului Ștefan Pop i s-a încredințat biserica și credincioșii de pe Gersa, în lăcașul din sat slujind numai tatăl său. Spre sfârșitul anului 1855, Grigore Pop era nemulțumit de decizia Vicariatului, amintind din nou vechile rânduieli existente pe vremea tatălui și bunicului său³¹, plângându-se de abuzurile săvârșite de capelan care a botezat, „a slobozit casa”, a „umblat” cu crucea de Bobotează și a înmormântat credincioși care au aparținut de partea sa de sat, a făcut slujbe în biserica din centru, și-a neglijat credincioșii peste care era răspunzător, a lucrat din pământurile care se cuveneau parohului și i-a luat o parte din enoriași³². Tras la răspundere, în 1 ianuarie 1856, capelanul și-a acuzat tatăl de același comportament și mai mult decât atât, susținea că acesta l-a vorbit de rău înaintea credincioșilor că nu și-ar fi terminat studiile la Blaj de unde ar fi fost exmatriculat, că nu știa sluji și nu cunoștea toate rânduielele bisericești, a influențat și întărit pe unii săteni împotriva sa, sfătuindu-i să nu-i mai plătească pentru unele slujbe. În consecință și-a arătat dezamăgirea față de paroh, concluzionând astfel: „mare rușine simțescu eu (...) când sunt silit a respunde unele ca acestea asupra tatelui meu”³³.

Conflictul dintre cei doi slujitori a implicat din păcate toată comunitatea, împărțind-o în două. De altfel, Grigore Pop a alimentat și a amplificat orice divergență dintre credincioși și fiul său, încercând să-l determine să-și caute altă parohie. De pildă, în 9 ianuarie 1859, mai mulți rebrîșoreni au înaintat o jalbă Vicariatului în care afirmau că Ștefan Pop a ocupat aproape toată porția canonică, nesocotindu-și astfel părintele și parohul, cât despre slujirea acestuia susțineau că „morții nu vre a-i înmormânta fără numai pre bani gata sau pre zălog și morboși periclitați de morte nu vre a-i împărtăși cu santele sacramente că nu-i îndatorat”³⁴. După câteva zile, în data de 15, aceștia și-au reluat șirul nemulțumirilor, arătând că de fapt tânărul preot a fost hirotonit pentru parohia Rebra, ajungând capelan în comună în urma insistențelor tatălui său, iar ca „răsplată” acesta și-a însușit aproape toate veniturile parohiale aparținând tatălui său³⁵. Semnatarii se rugau să se intervină și capelanul să primească doar ce i se cuvenea, iar parohul să nu mai fie păgubit³⁶. Aceleași doleanțe au fost exprimate în 7 februarie și de către Grigore Pop care a condamnat, de asemenea, purtarea fiului său³⁷ și a solicitat o comisie care să reîmpartă terenurile bisericii³⁸. Din nou instanțele bisericești au fost nevoite să-i împace, dar înțelegerea instaurată nu a durat, căci în anii următori s-au semnalat alte conflicte pe seama pământului parohial și a împărțirii enoriașilor.

27 *Ibidem*.

28 *Ibidem*.

29 *Ibidem*, f. 49.

30 *Ibidem*, f. 50.

31 *Ibidem*, dosar 74, ff. 78-79.

32 *Ibidem*, dosar 85, ff. 1-3.

33 *Ibidem*.

34 *Ibidem*, dosar 121, f. 1.

35 *Ibidem*, f. 3 r.-v.

36 *Ibidem*.

37 *Ibidem*, f. 4.

38 *Ibidem*, f. 60.

În străduința de a-l înlătura din parohie pe fiul său, parohul a încercat să se folosească și instanțele juridice, acuzându-și fiul că nu completează matricolele corect³⁹ sau că avea o purtare nedemnă față de credincioși. Ca exemplu l-a amintit pe Ion Mureșan căruia i-ar fi luat sapa pentru că nu i-ar fi plătit taxa pretinsă pentru mersul cu crucea în ajunul Bobotezei⁴⁰ sau pe Doboacă Zaharie căruia i-a cerut mai mult decât obișnuita stolă de 35 de creștari pentru botezul unui copil⁴¹. Desigur că în acest conflict fiecare slujitor avea nevoie de susținători pe care-i atrăgeau de partea lor și care trebuiau să le întărească poziția înaintea Vicariatului. Așa se justifică îndârjirea și vehemența cu care unii săteni țineau partea unuia dintre preoți. La 21 octombrie 1860, parohul s-a plâns din nou de atitudinea fiului său, căci era nesupus și nepăsător cu privire la ajutorul pe care era dator să i-l dea în purtarea circularilor și înscrierea în protocoale, lucru pentru care, spunea bătrânul paroh, a pățimit într-o inspecție a pretorului care a găsit mai multe nereguli în scrierea documentelor⁴². Mai târziu, în data de 8 mai 1861, a fost readusă în discuție problema împărțirii credincioșilor și a pământului după prevederile din 1853⁴³.

Cuprinși de frenezia nemulțumirilor și acuzelor, preoții din Rebrișoara au pierdut uneori din vedere nevoile spirituale ale credincioșilor. De un comportament neadecvat au fost acuzați ambii slujitori, sătenii fiind furioși din cauza unor practici ale acestora. Într-o plângere din februarie 1863, îi considerau „sac fără fund” pentru că pretindeau stole mari și nu îngropau morții pe timp de vară sau de epidemie până nu li se achitau sumele cerute. Situația era cunoscută și autorităților civile, iar pentru a se evita astfel de cazuri, căpitanul districtului Năsăud, Alexandru Bohățiel, a solicitat Vicariatului să țină un sinod în care să se stabilească o sumă fixă a stolelor⁴⁴. Totuși, Grigore Pop a respins orice acuzație, precizând, în aprilie același an, că: „nici la o funcțiune n-am trecut peste stola care se dă în Năsăud și nouă acuma împărțită, ba încă tot mai puțin și de la cei tare seraci nemica, nici nu m-au arătat nimene, batăr că servesc acum de 45 de ani ca paroh (...) dovedește atestatul de la betrini jurați (...). În anul 1860, la cereria mea mi-au dat un atestau formal (...) ca acum, dar nice în colera din 1836 și 1847 care li-am petrecut când câte 5, 6 și 10 morți într-o zi (...), nu m-am arătat înapoi de la datoria mea”⁴⁵.

În ziua de 16 iulie 1865, preotul Grigore Pop a murit în vârstă de 69 de ani de „umflătură din lontru”⁴⁶, astfel în parohia Rebrișoarei a rămas un singur slujitor, Ștefan Pop.

Din păcate, neînțelegerile dintre credincioși și preot au continuat și s-au accentuat, dovadă fiind și scrisoarea adresată „Înaltului Arhiepiscopatu greco-catolic unitu pentru Transilvania în Blasiu”, din 13 august 1865, în care sătenii relatau despre purtarea slujitorului din Rebrișoara după moartea tatălui său. Cum s-ar fi răzbunat pe un enoriaș pentru că și-a permis să-i închidă calul și mai multe vite pe care Ștefan Pop le-a lăsat să pască prin ținările oamenilor, cum l-a înjurat pe jude și a încurajat și alți săteni să o facă, iar preoteasa a făcut gesturi obscene și a vorbit urât. Semnatarii s-au declarat gata de „a părăsi religia unită și a se lipi de ritul greco-oriental” și din cauza stolelor prea mari pretinse de preot și anume: „stola pentru înmormântarea unui mort câte 2 fl(orini) iar în comuna noastră 6-10 fl(orini), pentru cununie în comunele vecine se plătesc 2-3 fl(orini), însă în Rebrișoara cu pedeapsă pentru busunariu preoțesc 3-20 fl(orini) câte 8-10 fl(orini)”⁴⁷. Nemulțumirile privitoare la taxele mari, erau explicate prin faptul că parohia asigura un venit modest, iar preoții în comparație cu sătenii erau „foarte bogați, având și casele și posemintele lor proprii, totuși nu se pot hrăni dacă nu or stoarce plăți neaprobată și fără lege de pe poporeni”⁴⁸. Nici oficierea slujbelor, susțineau cei care au depus petiția, nu era conform canoanelor sau obiceiurilor, căci dacă sătenii nu aveau bani pentru înmormântare, slujba se oficia noaptea „spre scandalul lumii și a comunelor vecine”⁴⁹,

39 *Ibidem*, dosar 134, ff. 3-4.

40 *Ibidem*, f. 23.

41 *Ibidem*, f. 31.

42 *Ibidem*, f. 48.

43 *Ibidem*, dosar 147, f. 33 r.

44 *Ibidem*, dosar 172, ff. 19-20.

45 *Ibidem*, f. 39.

46 ANBN, Fond Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă, registrul 979, ff. 78-79.

47 ANBN, Fond Vicariatul Rodnei, dosar 200, ff. 35-39.

48 *Ibidem*.

49 *Ibidem*.

iar în loc de „credelnițe” folosea o lespede de piatră. Cât despre socotelile bisericești, acestea erau „neglijate, rațiunile se fac și se pun numai din partea preotului și fără scirea comunei, curatorul suprem care ar trebui se fie responsabil pentru bunul bisericii este tot miser și nesciut de carte și în loc de a se administra bunul bisericii o întrebuințiază spre scopuri proprii”⁵⁰. Deși plângerea a fost trimisă direct la Blaj, aceasta a fost redirecționată către Gherla, mai departe Consistoriul cerând Vicariatului să facă investigații în acest caz⁵¹. Neintimidat de acuzele care i se aduceau, Ștefan Pop a cerut, în 30 octombrie, un răgaz de încă 8 zile peste termenul stabilit să poată aduna dovezi și documente⁵². În strategia sa de apărare a trimis scrisori preoților din comunele vecine, interesându-se care erau sumele percepute pentru diferite slujbe în comparație cu cele solicitate de el, justificând acest demers prin faptul că sătenii erau revoltați: „ai mei poporeni tot îmi scot ochii că eu aș lua de la funcțiune mai mulți bani ca frăția voastră”⁵³. Până la prezentarea răspunsului preotului, conducerea administrativă a comunei a continuat să strângă dovezi împotriva acestuia, precum cele consemnate în protocolul, din 8 octombrie 1865, întocmit la oficiul comunei Rebrîșoara. Cu această ocazie, Sevastian Salvan a relatat întâmplările petrecute cu prilejul înmormântării soției sale, când rugându-l pe preot să vină la slujbă chiar dacă nu avea toți banii pentru taxe, acesta a refuzat să participe până când săteanul l-a amenințat că se va plânge judeiului comunal. Atunci slujitorul i-a vorbit urât și i-a stabilit o taxă mai mare. Cele mai neplăcute momente s-au întâmplat însă la slujbă când acesta a mers cam cu 50 de pași înaintea alaiului mortuar fără să facă și opriri, deși cei care duceau sicriul nu mai puteau merge din pricina oboselii, iar la o oprire „a afumat gardul Mariei Runcan cu tămâie în batjocura iar nu sălașiu unde era mortul”⁵⁴, istorisind că în continuare au „mers până la groapă, acolo rogându-l de dezlegarea lui Lazaru, asigurându-l pentru acea plată competența de 33 creștari nu a voit a o deslega, zicând cumcă Evanghelia se află în biserică și așa s-a astupat repausata”⁵⁵. Săteanul a fost dator să plătească o anumită stolă, cu toate că preotul nu a făcut slujbele pentru care credinciosul a fost taxat⁵⁶.

În toamna aceluiași an, Ștefan Pop a reușit să demonstreze că o parte din acuzele aduse de înaintașii comunei erau false, demersurile fiind inițiate de jude și susținătorii săi. De altfel, printr-o adeverință, datată la 13 octombrie, câțiva dintre semnatarii plângerii trimise la Blaj, au mărturisit că în documentul din 13 august 1865, au susținut doar că stola era prea mare, dorind să se revină la taxele de pe vremea regimentului, fără însă să-l acuze de altceva pe slujitor. Fără să știe citi și scrie, au subscrib doar pentru schimbarea taxelor. Tot cu acest prilej au arătat că judele și notarul i-ar fi înștiințat despre sumele pe care preotul le-ar cere pentru slujbe, negând cu îndârjire faptul că ar fi susținut că ar trece vreodată la „religiunea cea neunită”⁵⁷. O altă adeverință, din 15 octombrie, care cuprindea mărturia lui Ioan Marc, întârea de asemenea că o parte din semnatari nu au cunoscut conținutul întregului document, cu nenumăratele sale puncte, nici n-au avut cunoștință de subscrierea numelui⁵⁸. A urmat apoi scrisoarea de apărare a preotului, întocmită pe câteva pagini, în care a analizat metodic fiecare acuză, dezvinovățindu-se, apărându-se și acuzând la rândul său pe cei care s-au pus contra sa. Din perspectiva sa, răspunzător pentru tensiunile din sânul comunității era judele Avacom Linul, împreună cu notarul Toma Mihalca și alți câțiva săteni considerați niște „oameni nepășnici, semeți și sfadnici”, „malițioși” și „farisei”, care incitau credincioșii împotriva sa. Mai mult, prin funcțiile pe care le ocupau, aceștia au încercat de mai multe ori să-l intimideze, amenințându-l la un moment dat chiar cu temnița pe motiv că ar lipsi bani din lada bisericii, iar toate învinuirile care i se aduceau nu erau altceva decât pretexte pentru înlăturarea sa din parohie⁵⁹.

Și pe parcursul anilor următori aceste relații au persistat, iar printre împotrivitorii slujitorului s-au numărat și persoane bisericești, de pildă curatorul Iacob Ciuta, care în mai multe rânduri s-a exprimat că-l va

50 *Ibidem*.

51 *Ibidem*, f. 47 r.-v.

52 *Ibidem*, f. 54.

53 *Ibidem*, f. 56.

54 *Ibidem*, ff. 57-60.

55 *Ibidem*.

56 *Ibidem*.

57 *Ibidem*, f. 62, r.-v.

58 *Ibidem*, f. 63.

59 *Ibidem*, ff. 104-105.

alunga pe Ștefan Pop și va aduce alt slujitor în sat⁶⁰. Miza contestatarilor lui Ștefan Pop a fost însă aducerea unui capelan în biserica de pe Gersa, așadar toate acuzele fiind însoțite și de această cerere. Din 1871 a început un alt episod în viața credincioșilor din Rebrișoara, sătenii de pe Vale cerând Episcopiei numirea a încă unui preot. Inițial cererea le-a fost respinsă, la 22 aprilie 1871, pentru că nu exista casă parohială, iar pământurile abia puteau asigura traiul zilnic unui preot, în vreme ce stola era puțină. Totuși li s-a propus pentru atingerea țelului să ridice casă parohială, să dea porțiune canonică din pământurile comunale fără să aducă atingere veniturilor primului preot și să dea o plată de 200 florini anual⁶¹. Deși în parte sătenii au consimțit să asigure aceste beneficii noului preot⁶², pentru ca lucrurile să fie lămurite de la început întreaga comunitate trebuia să dea declarație în scris înaintea oficiului vicarial că-și va respecta angajamentele⁶³.

La 13 septembrie 1873, preotul rebrișorean, acuzat și până atunci în nenumărate rânduri, a fost adus din nou în atenția Consistoriului pentru diferite practici necanonice, demonstrate prin mărturia unor săteni. Tot cu acest prilej s-a reamintit dorința locuitorilor de pe Gersa de a avea un cooperador, fiind dovedit că celor 8-900 de suflete Ștefan Pop le „liturgisează numai foarte rar, nu le face învățăături și se sălbăticește tinerimea, au murit mulți neprevăzuți, stoarce stole îndoite, fără bani gata nu voiește a-i înmormânta, că îi rușinează prin beția sa pre la prohoadele publice”⁶⁴, iar dacă toate aceste fapte le-a făcut încă de tânăr poporenii se declarau neîncredători că preotul se va îndrepta la bătrânețe⁶⁵. În ședința Consistoriului, din 17 mai 1873, sătenilor li s-au arătat din nou condițiile pe care trebuiau să le îndeplinească pentru numirea unui preot⁶⁶. La 13 august 1878, dintre trei candidați propuși pentru funcția capelaniei Ștefan Pop l-a desemnat pe tânărul Vasile Pop din Sângeorz⁶⁷. Instalarea sa nu a mai avut loc, iar într-o scrisoare, din 8 decembrie același an, a cerut cu insistență o altă parohie, aflându-se în mare dificultate financiară⁶⁸. Între timp la Rebrișoara a început să slujească Iacob Maiorean, fiul preotului din Nepos. După o scurtă perioadă, tânărul a fost nemulțumit că parohul nu-i dădea partea convenită din veniturile parohiei, în vreme ce parohul a cerut retragerea din funcție pentru că a încercat să-i ademenească pe săteni de partea sa, făcând slujbe „cu plata foarte moderată”, apoi a agitat poporul și i-a sfătuit să facă parte din poporul lui⁶⁹. După îndepărtarea lui Maiorean, următorul propus a fost Teodor Mureșan, care era un fiu al satului, cu avere în localitate și mulți susținători, fiind preferat la un moment dat chiar de Ștefan Pop. Relația dintre Mureșan și paroh însă s-a răcit și a devenit tensionată, în locul său ajungând să fie numit Anton Precup. La 11 iulie 1881, o parte dintre susținătorii lui Mureșan s-au declarat dezamăgiți de posibila alegerea lui Precup, „un țăran din Piatra”⁷⁰ cum îl caracterizau, iar mai târziu spre sfârșitul aceluiași an, puneau succesul numirii sale pe seama legăturilor de sânge, căci „se afla înrudit cu dlu. preotu Ștefan Popu (...) și anume maica lui Antonu Precupu e vara primară cu d-lu preotul Ștefan Popu. La fel și cu notarul comunal Gavrilă Linul (...) muerea acestuia e soră dulce cu mama lui Anton Precup, prin urmare acestuia mătușă”⁷¹, iar neamurile tânărului urmăreau situația favorabilă ca el să ajungă preot în sat⁷².

Cu privire la evenimentele din Rebrișoara, într-un alt context, s-a exprimat și preotul din Prislop, Nechita Suia, care atribuia reușita lui Precup tot intereselor materiale, pentru că „a uns mai bine carul ca să poată se cadă Mureșanu”⁷³. În decembrie 1881, Alexa și Arsente Muthi, conducătorii grupului care-l susțineau pe Mureșan, acuzau că Precup și unchiul său care era notar au măsluit listele și scrisorile prin care se cerea ca Precup să fie numit preot, trecând unele nume de două-trei ori sau însemnându-i pe unii săteni fără să fie

60 *Ibidem*, dosar 224, ff. 49-50.

61 *Ibidem*, dosar 285, f. 34.

62 *Ibidem*, dosar 317, ff. 25-27.

63 *Ibidem*, f. 55.

64 *Ibidem*, ff. 86-87.

65 *Ibidem*.

66 *Ibidem*, f. 55.

67 *Ibidem*, dosar 402, f. 148.

68 *Ibidem*, f. 208.

69 *Ibidem*, ff. 212-213.

70 *Ibidem*, dosar 452, f. 93 r.-v.

71 *Ibidem*, ff. 196-197.

72 *Ibidem*.

73 *Ibidem*, f. 215 r.-v.

consultați. Mai grav, îl condamnau pe vicarul Grigore Moisil că ar fi avut anumite foloase în schimbul numirii lui Precup, însă în spatele tuturor uneltirilor s-ar fi aflat Ștefan Pop⁷⁴. Cu toate acestea, în ianuarie 1882, i s-a acordat interimatul parohiei lui Teodor Mureșan⁷⁵, dar neînțelegerile dintre slujitori au continuat. În vreme ce capelanul era nemulțumit că Ștefan Pop nu i-a cedat partea sa din veniturile preoțești și din porția canonică, parohul s-a plâns că Mureșan a făcut slujbe în partea sa de sat și nu a făcut însemnări în matricole, de multe ori botezații, cununații sau morții rămânând „neînțierăți”⁷⁶. Mai mult, l-a acuzat că era leneș, în timpul studiilor a învățat carte pe „spesele” tatălui său și „printre degete a fost lăsat să treacă dintr-o clasă în alta”, apoi a fost ordinar chiar dacă a avut un copil nelegitim cu Iuliana Arpad, cu care a locuit în sat aproape două luni, sătenii respectând-o „ca pe o preoteasă”⁷⁷. După o vreme s-a despărțit de ea și s-a căsătorit cu Iulia Maior, o femeie rea „încât se sfădește cu toate femeile din sat, iar sătenii i-au scornit atributul de țigancă de pe câmpie”⁷⁸. Explicațiile tânărului privind logodna și celelalte acuze au fost de prisos, căci nu l-au ajutat să-și întărească poziția nici înaintea superiorilor bisericești, nici a parohului, în cele din urmă renunțând la parohie. De pe urma acestor conflicte cel mai mult au avut de suferit credincioșii care susțineau, în martie 1882, că din răzbunare Mureșan pretindea stole mari și îi trata „ca pe niște vite”⁷⁹.

După moartea lui Ștefan Pop, petrecută în 8 august 1888, în Rebrîșoara a fost numit ca administrator Anton Precup. Ștefan Pop și Elisabeta nu au avut urmași, dar au adoptat doi copii. Fiica, Elena Haderu, născută în 1847, s-a măritat cu Vasile Ilovan, iar Ioachim, originar din Parva, a ajuns unul din cantorii bisericii din sat.

Familia preotului Anton Precup, după cum am menționat, nu era străină de Rebrîșoara. Mama lui era fata cantorului Petre Pop, fratele preotului Grigore Pop și prin urmare vară primară cu Ștefan Pop. Firoana Pop s-a căsătorit cu Isai Precup din Piatra în 1854. Copiii acestora au avut cariere importante, la moartea Firoanei petrecută în 1907, necrologul amintea despre realizările celor patru copii: Anton era preot, Gavrilă profesor, Raveca era măritată cu preotul Vasile Dumbravă din Salva, iar Ana căsătorită cu preotul Iosif Mureșan, slujitor în satul natal al soției⁸⁰.

Anton Precup s-a căsătorit la 25 septembrie 1881, la vârsta de 25 de ani, cu Victoria Șioldea, de 19 ani, fiica preotului din Mititei, Basiliu Șioldea⁸¹. Nașii de cununie au fost Ioachim Mureșan, alături de soția, Iosefina și Ioan Drăgan, învățător din Zagra, împreună cu soția, Leontina⁸². Chiar dacă provenea dintr-o familie numeroasă, tânăra Victoria a avut parte de educație, ceea ce o recomanda pentru a fi soție de preot. Mai mult decât atât și tatăl era preot. Basiliu Șioldea, născut în 1831 în familia grănicerilor Maftiu și Marincea Șioldea din Mititei, a crescut alături de încă doi frați, Macedon și Ionică. A frecventat școala națională și cea trivială din Zagra, continuându-și studiile la Năsăud și Blaj. Din 1849 până în 1851 a fost învățător în Sângeorz, urmând teologia la recomandarea oficiului vicarial, studii începute în 1852 și finalizate în anul următor, iar la 23 noiembrie 1853 a fost ordinar preot și numit în parohia Mititeiului⁸³. A fost căsătorit cu Nastasia Pavelia, una dintre fiicele preotului Petru Pavelia din Salva. Deși a avut o familie numeroasă preotul s-a străduit să le ofere copiilor șansa de a urma diferite cariere, în 1895, amintea cu mândrie într-o „informațiune” cerută de Vicariat, că toți copiii aveau traiul asigurat: Anchidim era căpitan la honvezi, Leon era mutat în România, Victoria era preoteasă, Valeriu econom, adică agricultor, Ludovica preoteasă, iar ultimii doi, Vasile și Ioan, de asemenea economi⁸⁴.

Revenind la Anton Precup, ginerele amintitului preot, acesta și-a început preoția în Chiuza, în decembrie 1883, iar în noiembrie 1888 a fost instituit în Rebrîșoara. A fost unul dintre slujitorii harnici ai comunei, în timpul

74 *Ibidem*, ff. 269-274.

75 *Ibidem*, dosar 472, f. 22.

76 *Ibidem*, ff. 58-59.

77 *Ibidem*, dosar 517, ff. 144-147.

78 *Ibidem*.

79 *Ibidem*, dosar 496, f. 99.

80 **ANBN**, Fond *Emil Precup*, dosar 65, f. 9.

81 *Ibidem*, dosar 20, f. 26.

82 *Ibidem*.

83 Emil Precup, *Un vrednic preot grănicer*, în **AS**, 1937, nr. 21, pp. 569-572.

84 **ANBN**, Fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 767, f. 120.

său s-a ridicat o biserică nouă de zid în centrul satului în locul celei de lemn și o școală nouă. De asemenea, a înființat Reuniunea de cetire, Societatea de consum și valorizare pe acții și Agentura Astei. În 1902 a fost propus ca slujitor la Rodna, însă a refuzat. În mai 1919, din cauza extinderii parohiei și a unor probleme de sănătate a primit în funcția de capelan pe Emil Ștefănuțiu⁸⁵. Pentru sânguința de care a dat dovadă a fost numit paroh, apoi arhidiacon onorar, protopop onorar cu facultatea de a purta brâu roșu, asesor consistorial, administrator interimar al oficiului vicarial, iar în 1923 a primit medalia din partea regelui „Răsplata muncii pentru biserică”⁸⁶.

Anton și Victoria Precup au avut șase copii. **Aurelia**, cea mai mare fiică, s-a căsătorit în 22 noiembrie 1900, la 18 ani, cu dr. Iulian Chitul de 26 de ani, fiul Martei Chitul, născută Mureșan⁸⁷. Mariajul celor doi a fost curmat brusc prin moartea tinerei soții la doar 21 de ani⁸⁸. **Anchidim** a fost teolog la Gherla, dar de asemenea și-a pierdut viața de tânăr⁸⁹, a urmat **Emil**, doctor în filosofie, care a urmat o interesantă carieră în învățământ, **Elisabeta** alintată de cei din familie Beti, **Gavril**, care a urmat teologia la Gherla, apoi la Budapesta, mort în 11 august 1921⁹⁰ și **Valeria**, care a murit și ea în 10 august 1915⁹¹. Din păcate, din cauza morții premature nici unul dintre cei doi fii teologi nu a reușit să ducă mai departe moștenirea spirituală a acestei familii. Anton Precup a murit la 7 august 1932⁹².

Comparativ cu alte familii de preoți din Țara Năsăudului, istoria familiei Pop din Rebrîșoara se remarcă prin abundența surselor documentare, care ne permit cunoașterea unor aspecte din viața privată a familiei preoțești transilvănene. Pe de altă parte, exemplul acesteia sugerează că descendența preoțească sau strânsa înrudire a slujitorilor nu era neapărat rețeta de succes a parohiei, iar disfuncționalitățile apăreau atunci când existau conflicte între preoți, indiferent dacă erau rude sau nu. De altfel, în Vicariatul rodnean au existat preocupări de a elimina această „succesiune levitică”, după cum se exprima prelatul Macedon Pop în lucrarea dedicată vicarilor năsăudeni⁹³, însă acest lucru nu a fost posibil în totalitate, iar unul dintre exemple este chiar această familie.

85 *Ibidem*, dosar 1219, ff. 19-20.

86 *Ibidem*, dosar 1262, f. 3.

87 **ANBN**, Fond Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă, registrul 977, ff. 26-27.

88 **ANBN**, Fond Emil Precup, dosar 65, f. 21.

89 *Ibidem*, dosar 61, f. 27.

90 *Ibidem*, dosar 65, f. 12.

91 *Ibidem*, dosar 61, f. 27.

92 *Ibidem*, dosar 65, f. 3.

93 Macedon Pop, *op. cit.*, p. 105.

Familia de preoți Pop din Rebrîșoara (jud. Bistrița-Năsăud)

(Rezumat)

Una dintre cele mai cunoscute familii de preoți din Țara Năsăudului a fost Pop din Rebrîșoara. Numele primului slujitor din această familie nu ne este cunoscut, știm doar că i-a urmat la preoție fiul său, Vasile al popii, amintit de mai multe ori în documente la mijlocul secolului al XVIII-lea. Dintre cei doi fii ai săi, i-a urmat la preoție Ignat, care a ocupat întâi funcția de diacon, slujind ca preot până la începutul secolului al XIX-lea. Pe parcursul secolului al XIX-lea în comunitatea din Rebrîșoara a slujit fiul și apoi nepotul acestuia, Grigore și Ștefan Pop. Relația dintre cei doi a fost conflictuală, necesitând intervenția Vicariatului în mai multe rânduri. Bucurându-se de susținerea rudelor, în 1888 a ajuns slujitor în localitate un membru mai îndepărtat al familiei, Anton Precup. Din păcate, descendența preoțească a acestei familii s-a oprit aici din cauza morții premature a celor doi teologi din familia Precup.

La famille des prêtres Pop de Rebrîșoara (Bistrița-Năsăud)

(Résumé)

Une des familles les plus connues de la Comté de Năsăudului a été celle de Pop, famille des prêtres de Rebrîșoara. Le nom du premier serviteur de Dieu de la famille n'a pas été conservé, tout ce que l'on sait, est que son fils, Vasile du pope, l'a suivi, d'après plusieurs documents du milieu du XVIIIe siècle. Un de ses deux fils, Ignat poursuit cette vocation, au début comme sacristain, puis comme prêtre jusqu'à la première partie du XIXe siècle. Tout au long du XIXe siècle, la fonction de curé est remplie par son fils et par son neveu, Grigore et Ștefan Pop. Leurs rapports ont été conflictuels, le Vicariat étant appelé à intervenir à plusieurs reprises. Jouissant du soutien de la famille, en 1888, un lointain parent, Anton Precup arrive à remplir la fonction ecclésiastique. Malheureusement, la lignée des prêtres s'arrête là à cause la mort prématurée des deux derniers théologiens de la famille.

Familia de preoți Pop din Rebrîșoara

